

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

آبر مردان عصر روشنگری

تحلیل آثار و دیدگاه‌های روسو، ولتر، مونته‌سکیو و دیدرو
همراه با بررسی رویدادهای دوران روشنگری، انقلاب فرانسه و نخستین اعلامیه حقوق بشر
فرانسه

دکتر محمدرضا محسنی



کتاب

سرشناسه	: محسنی، محمدرضا ، -
عنوان و نام پدیدآور	: آبرمردان عصر روشنگری: تحلیل آثار و دیدگاه های روسو، ولتر، مونتسکیو و دیدرو... / محمدرضا محسنی.
مشخصات نشر	: تهران: نشر علم، ۱۳۹۴.
مشخصات ظاهری	: ۲۸۸ ص.
شابک	: ۹۷۸-۹۶۴-۲۲۴-۷۵۹-۲
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتابنامه: ص. [۲۸۳] - ۲۸۷.
عنوان دیگر	: تحلیل آثار و دیدگاه های روسو، ولتر، مونتسکیو و دیدرو... .
موضوع	: فیلسوفان فرانسوی -- قرن ۱۸م. -- تاریخ و نقد
موضوع	: رنسانس
موضوع	: حقوق بشر -- فرانسه
موضوع	: فرانسه -- تاریخ -- انقلاب، ۱۷۸۹ - ۱۷۹۹ م.
رده بندی خنجره	: B۱۹۱۱/۳ الف ۱۳۹۲
رده بندی دیوید	: ۱۹۴
شماره کتابشناسی	: ۴۰۴۲۰۱۱



آبرمردان عصر روشنگری

تحلیل آثار و دیدگاه های روسو، ولتر، مونتسکیو و دیدرو...

دکتر محمدرضا محسنی

چاپ اول: ۱۳۹۴

تیراژ: ۴۴۰ نسخه

لیتوگرافی: کوثر

چاپ: رامین

خیابان انقلاب، خیابان ۱۲ فروردین، خیابان شهدای ژاندارمری

بن بست گرانفر، پلاک ۴، تلفن ۶۶۴۱۲۳۵۸

حق چاپ برای ناشر محفوظ است.

شابک ۹۷۸-۹۶۴-۲۲۴-۷۵۹-۲

فهرست

پیش‌گفتار نویسنده	۵
فصل اول: بررسی دگرگونیهای ادبی و اجتماعی فرانسه در دوران روشنگری	۹
دایرةالمآل فرانسه	۱۹
تأثیر رمان‌های آموزشی در اندنگی فکری عصر روشنگری	۲۶
نقش نویسندگان در تحولات فکری دوران روشنگری	۳۰
انقلاب فرانسه	۵۴
اعلامیه‌ی حقوق بشر و حقوق شهروندی سال ۱۷۹۳ فرانسه	۶۶
فصل دوم: روسو Rousseau	۷۱
اعترافات	۷۶
قرارداد اجتماعی	۱۱۱
فصل سوم: ولتر Voltaire	۱۳۹
نامه‌های فلسفی	۱۴۴
چالش‌های اندیشگی روسو و ولتر	۱۵۷
قصه‌های فلسفی ولتر	۱۵۹
آثار نمایشی ولتر	۱۸۱
فصل چهارم: مونتسکیو Montesquieu	۱۸۹
روح‌القوانین	۱۹۲
نامه‌های ایرانی	۲۱۰

۲۲۵	فصل پنجم: دیدرو DIDROT
۲۲۹	راهبه
۲۳۰	افشای بدعت‌ها و اقتدارگرایی راهبان
۲۳۶	تحلیل ابعاد روانی شخصیت‌ها
۲۵۴	ژاک قضا و قدری
۲۸۳	کتاب نامه

www.ketab.ir

پیش‌گفتار نویسنده

اگرچه دوران عصر روشنگری، عنوان اثری است که می‌کوشد تا دیدگاه‌های چهار اندیشور برجسته‌ی تاریخ ادبیات و فلسفه‌ی سده‌ی ۱۸ فرانسه را واکاود و از خلال بررسی آفریده‌هایشان، شالوده‌ی اندیشه‌شان را بازنماید. نویسندگانی که هر یک سرچشمه‌ی دانایی و پیام‌آور دگرگونی‌های شگرف در جهان پیرامون خود بودند.

نگارنده، از میان آفریده‌های گونه‌گون هر نویسنده، آثاری را برای تحلیل و بررسی برگزیده است که هم‌برخور از قابلیت‌های ادبی و فلسفی باشند و هم دیدگاه‌های نویسنده‌ی مورد نظر را بهتر و زبرتر معرفی کنند.

در فصل نخست، دگرگونی‌های ادبی و اجتماعی فرانسه در دوران روشنگری بررسی شده است. عصر روشنگری دوران گرایش‌های انسان دوستانه و خردورزی‌های آرمان‌پردازانه است، و نیز هنگامی نقیضه‌ی حاش‌های فکری شورانگیز و ره‌آوردهای اندیشگی نوین. دورانی که انسان جرأت یافت بسیاری از سنت‌های دروغین گذشته را به دور افکند و با نظام‌های پوشالی و دیکتاتری که بر بنیاد بندگی آدمی استوار بودند، مبارزه کند.

نخستین رسالتی که اندیشوران دوران روشنگری برای خود در نظر می‌گرفتند، رها ساختن اندیشه‌ی مردم از دام خرافات و باورهای بی‌بنیاد و دروغین، مبارزه با ناآگاهی و پیش‌داوری، دعوت به رواداری و مدارا، و بالا بردن قدرت تحمل افراد برای شنیدن عقاید و باورهای مخالف بود.

در پایان این فصل، رویدادهای انقلاب کبیر فرانسه و نقش انقلابیون در چگونگی شکل‌گیری و استمرار آن تشریح شده است. همچنین، اعلامیه‌ی حقوق بشر و حقوق شهروندی سال ۱۷۹۳ فرانسه به‌عنوان نمادی از خیزش جامعه‌ای انقلابی و آگاه به سوی نظامی مردم سالار ارایه شده است.

فصل دوم به بررسی آثار ژان ژاک روسو اختصاص دارد. در این میان، نخست، کتاب گرانسنگ *اعترافات* وی را برگزیده‌ایم؛ اثری با نثری شیوا، سبکی یگانه و نوآوری‌های بی‌شمار و ستایش انگیز- گرچه در برخی موارد، از اندیشه‌های نادرست برکنار نیست- که نمودار جهان‌بینی پندارین نویسنده‌اش است. در این اثر، روسو یادمان‌های خود از کودکی تا میانسالی را با نگاهی موشکافانه و با زور سردی روانشناختی- به رفتارهای خود و دیگر شخصیت‌ها- کاویده است. همچنین، به تحلیل کتاب *قرارداد اجتماعی* پرداخته‌ایم، کتابی که ره‌آورد گرایش‌ها و راهبردهای سیاسی و اجتماعی روسو و نیز دیدگاه‌های خاصی است که وی درباره‌ی تمدن و دگرگونی‌های اجتماعی دارد. در خلال بررسی این دو اثر، نگاهی گذرا بر چند اثر دیگر، که نیز داشته‌ایم.

در فصل سوم، دو اثر از ولتر با دو روشی متفاوت را برگزیده‌ایم. از مجموعه‌ی نوشته‌های فلسفی و انتقادی‌اش، رساله‌ی *نامه‌های فلسفی*، و از میان داستان‌های او، *کاندید* را مورد تحلیل و بررسی قرار دادیم. کتاب نخست، نگاه امیدوارانه‌ی ولتر را به دستاوردهای علمی انسان به رسم رسیدن به خردمندی و آزادی نشان می‌دهد. نامه‌های فلسفی اثری چالش برانگیز و جسورانه است که نوید پیدایی نویسنده‌ای آگاه به دغدغه‌های روزگارش را می‌دهد. ولی در قصه‌ی فلسفی کاندید که در دوران کهنسالی ولتر نوشته شده، آن رویکرد خوشبینانه و امیدوار به آینده‌ی بشری کمتر دیده می‌شود و نویسنده در قالب قصه، خشم خود را نسبت به باورهای ساده لوحانه‌ای که

سرچشمه پذیرش ستمگری است، ابراز می‌کند.

در فصل چهارم نیز به تحلیل *روح‌القوانین* و *نامه‌های ایرانی* دو کتاب ماندگار از مونتسکیو پرداخته‌ایم. کتاب *روح‌القوانین* یکی از آثار ارزشمند فلسفی دوران روشنگری است که آشکارا وظایف دولتمردان و حقوق مدنی شهروندان را تشریح می‌کند. نخستین اثری است که انواع حکومت‌ها و ویژگی نظام‌های استبدادی و دموکراتیک را باز می‌نمایاند.

کتاب *نامه‌های ایرانی* نیز به بررسی آداب و ویژگی‌های اخلاقی و ساختار اجتماعی-سیاسی ایران و فرانسه همچون نماد دو سرزمین خاور و باختر می‌پردازد. مونتسکیو هم از نظام نابرابر و مردسالار ایرانیان و فرهنگ ستم‌پذیری زنان و تبعیضاتی مردان خرده می‌گیرد، و هم بر ولنگاری‌های اخلاقی و سستی نظام خانوادگی فرانسه تن می‌تازد.

در فصل پایانی کتاب نیز به اثر برجسته‌ی *دنی دیدرو - راهبه و ژاک قضا و قدری* - را برگزیده‌ایم. *دنی دیدرو* را بیشتر از دیدگاه روانشناختی، و روابط میان شخصیت‌های اثر را از منظر جستار ارتباطی بازنموده‌ایم. در این اثر، دیدرو، ضمن بررسی جلوه‌های آسیب‌شناسانه‌ی خاهران راهبه و ساختار اقتدارگرایانه‌ی حاکم بر صومعه، بر آن است تا نشان دهد که دستیابی به ارزش‌های روحانی و تلاش در راستای برقراری فضایی معنوی در صومعه‌ها با ایجاد حس ترس و گناه و یا تحمیل اصولی نابخردانه امکان‌پذیر نمی‌شود، بلکه با آموزش مناسب الگوهای معنوی و توانمندی‌های انسانی و ترویج حس اعتماد و نوع دوستی میسر است.

در کتاب *ژاک قضا و قدری* نیز نویسنده در قالب گفتگوی میان پرسوناژها و با بهره‌گیری از زبانی طنزآمیز، نگاه انتقادی خود را از برخی مناسبات بیمارگونه‌ی اجتماعی و روابط میان انسان‌ها بیان کرده است.